

В. Ф. Удотаспірант кафедри педагогіки
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З РОДИНАМИ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

У статті проаналізовано підходи науковців до визначення понять «педагогічні умови». Обґрунтовано вживання поняття «організаційно-педагогічні умови». Встановлено, що для забезпечення наступності й цілісної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до взаємодії з родинами учасників бойових дій необхідно здійснити низку організаційних заходів, які б дозволили об'єднати діяльність вихователів та родин (батьків) заради спільної мети – гармонійно розвиненої особистості дитини-дошкільника.

Представлено авторське визначення організаційно-педагогічних умов досліджуваного процесу: організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій – це комплекс засобів за заходів педагогічного впливу на процес професійної підготовки фахівців, які визначаються як чинники ефективності даного явища. Виокремлено організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій. Серед яких такі: цілісність, системність професійної підготовки майбутніх фахівців; формування внутрішньої позитивної мотивації професійної готовності до взаємодії з родинами учасників бойових дій; забезпечення науково-методичного супроводу професійної підготовки майбутніх вихователів до використання ефективних форм, методів, принципів педагогічної взаємодії; залучення студентів до врегулювання проблемних педагогічних ситуацій, які дають змогу розвивати вміння та навички педагогічної взаємодії; варіативність форм, методів та засобів підготовки майбутніх вихователів з урахуванням рівня знань студентів та їхніх потенційних запитів.

У дослідженні визначено, що основними і першочерговими завданнями забезпечення професійної підготовки є організаційні умови, а в разі їх успішної реалізації можливим стає виконання педагогічних умов. Доведено, що організаційно-педагогічні умови відображають системність у виконанні, наступність та взаємозалежність між собою, забезпечуючи ефективні функціонування і розвиток процесу професійної підготовки. Теоретично обґрунтовано зміст і особливості реалізації даних умов.

Ключові слова: вихователь закладу дошкільної освіти, організаційно-педагогічні умови, педагогічні умови, професійна підготовка, родина учасника бойових дій.

Постановка проблеми. Процес професійної підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій (далі – РУБД) неможливий без спеціально спроектованих організаційно-педагогічних умов. Сучасні педагогічні дослідження, пов'язані з удосконаленням професійної підготовки фахівців дошкільної освіти, полягають у виявленні, обґрунтуванні та перевірці педагогічних або організаційно-педагогічних умов, які забезпечують цей процес. Фахова підготовка майбутнього вихователя до взаємодії з РУБД та її якість залежить від урахування широкого спектра умов як педагогічного, психологічного, так і організаційного характеру.

За результатами аналізу теоретичних джерел встановлено, що проблема обґрунтування організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з РУБД ще не була предметом окремого наукового дослідження, а вивчення стану професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти дозволило нам виявити суперечності. Визначені суперечності, соціальна значущість, актуальність проблеми

підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з категорією родин, яка виникла внаслідок воєнних дій на території нашої держави, її недостатня розробленість у теорії і практиці професійної освіти зумовили вибір теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки педагогічних фахівців є предметом дослідження багатьох науковців даного напрямку, серед яких: В. Фрицюк (підготовка майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку), О. Самойленко (організаційно-педагогічні умови підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів), О. Попович (підготовка майбутніх вихователів до організації конструктивної діяльності), Т. Швець (формування професійної майстерності вихователів закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО)), О. Швець (підготовка майбутніх вихователів до використання поетичних творів), Р. Кондратенко (формування в майбутніх вихователів готовності до виховання відповідальності в дітей), А. Залізник (підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками), Г. Борин (підготовка

вихователів до роботи з батьками дітей дошкільного віку), Т. Жаровцева (підготовка майбутніх вихователів до роботи з неблагополучними сім'ями), Г. Беленька (формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах ступеневої системи освіти) та ін.

Метою статті є обґрунтування організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій.

Виклад основного матеріалу. Педагогічні умови як комплекс заходів та засобів педагогічного впливу на навчальний процес досить широко досліджувалися провідними педагогами протягом останніх декількох десятиків років. Зокрема, Ю. Бабанський визначає педагогічні умови як становище, в якому всі складники педагогічного процесу комбіновані в найкращому взаємовідношенні, а це створює необхідні можливості для всіх його учасників для успішної діяльності [1, с. 192].

На думку Т. Гуцана, педагогічні умови повинні віддзеркалювати структуру готовності майбутніх учителів до діяльності і вміщувати передбачені технологією формування готовності компоненти моделі або технології. Педагог також зазначає, що це оболонка педагогічних технологій чи моделей, завдяки яким можлива реалізація всіх компонентів [5].

Погоджуємося з думкою Л. Чалій, яка під педагогічними умовами розуміє чинники, які суб'єктивно створені чи об'єктивно існують як чинники ефективності досліджуваного явища [12].

Суттєвим для нашого дослідження є інтерпретація поняття «педагогічні умови» Н. Тверезовською. Автор серед педагогічних умов виділяє два рівні:

- 1) особистісні характеристики студента;
- 2) обставини реалізації навчально-виховного процесу.

Педагогічні умови першого рівня зазвичай характеризують індивідуальні аспекти підготовки студента. У педагогічних дослідженнях педагогічні умови здебільшого розуміють як умови другого рівня, які цілісно окреслюють педагогічний процес.

На думку Н. Тверезовської, педагогічні умови другого рівня, у свою чергу, містять такі компоненти, як: зміст і організація діяльності студентів; міжособистісні відносини, спілкування в академічній групі; адаптація студентів до нового освітнього середовища; відносини педагогів та студентів; взаємодія навчального закладу із зовнішнім середовищем [10].

Під час комплексного аналізу досліджень у напрямі підготовки майбутніх вихователів на предмет виявлення випадків використання педагогічних умов ми стикнулися з дуже поширеним педагогічним терміном «організаційно-педагогічні умови». Проаналізувавши наукові джерела відпо-

відної тематики, ми визначили, що дане поняття є досить суттєвим для нашого дослідження, тому ми мали на меті обґрунтувати його змістові характеристики.

Головним чинником наших доводів є те, що для забезпечення наступності та цілісної підготовки майбутніх вихователів ЗДО до взаємодії з родинами учасників бойових дій необхідно здійснити низку організаційних заходів, які б дозволили об'єднати діяльність вихователів і родин (батьків) заради спільної мети – гармонійно розвиненої особистості дитини-дошкільника.

Обґрунтування вибору трактування терміна «організаційно-педагогічні умови» ми пояснюємо такими твердженнями: організація спільної злагодженої діяльності закладу дошкільної освіти та РУБД є першочерговим завданням; організаційні заходи для РУБД виховного, соціально-психологічного характеру є вагомим умовою подальшої успішної взаємодії.

За реалізації вищезазначених положень відбувається забезпечення активної взаємодії та наступності підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до взаємодії з родинами учасників бойових дій.

Отже, основними і першочерговими завданнями забезпечення професійної підготовки є організаційні умови, а в разі їх успішної реалізації можливим стає виконання педагогічних умов. Аргументовано оптимальним буде вибір поняття «організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій».

Урахувавши позиції різних науковців, під організаційно-педагогічними умовами підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій ми будемо розуміти комплекс засобів та заходів педагогічного впливу на процес професійної підготовки фахівців, які визначаються як чинники ефективності даного явища.

У нашому дослідженні організаційно-педагогічні умови відображають системність у виконанні, наступність і взаємозалежність між собою, забезпечуючи ефективні функціонування і розвиток процесу професійної підготовки (рис. 1).

Зупинимось детальніше на характеристиці зазначених умов. Обґрунтовуючи першу організаційно-педагогічну умову, ми звернулися до поняття «професійна підготовка вихователів», що визначається як багатофакторна структура, головне завдання якої полягає у набутті кожним студентом особистісного смислу діяльності, формуванні фахової майстерності, постійно зростаючому інтересі до роботи з дітьми та їхніми батьками, а також у розвитку успішності в діяльності [7].

Цілісність і систематичність теоретичних та практичних знань, завдань педагогічного процесу, сутності, змісту, принципів, форм і методів

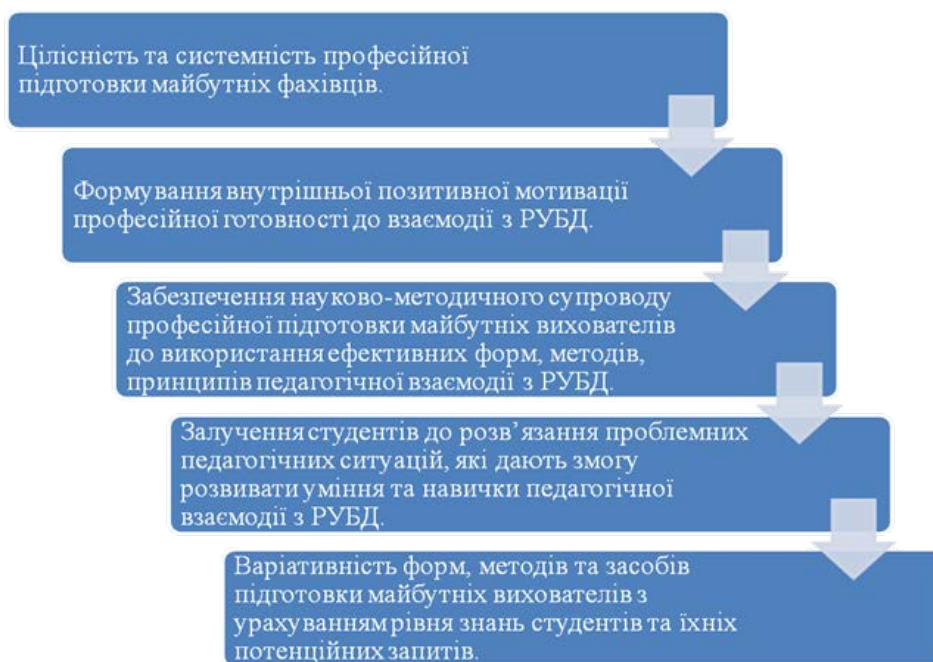

Рис. 1. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з РУБ

освітнього процесу становлять основу професійної діяльності майбутнього педагога, сприяють формуванню та розвитку професійної майстерності як процесу та результату.

Знання, набуті студентом у процесі професійної підготовки, є умовою цілісності та системності професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО до взаємодії з родинами учасників бойових дій, коли набувають актуальності, науково обґрунтовані, теоретично та практично сформульовані, ефективно подані викладачем у контексті професійної педагогічної діяльності. Тому засвоєння нового когнітивного досвіду з метою ефективної професійної підготовки студентів завжди передбачає ціннісне ставлення до передачі нових знань.

Отже, формування і розвиток у майбутніх фахівців професійно значущих якостей для взаємодії з РУБД, які притаманні особистості майбутнього вихователя (здатність адекватно оцінювати ситуацію, в яку потрапила РУБД; знання про типологію, проблеми та потреби, особливості РУБД тощо), повинні бути систематичними та цілісними.

З метою обґрунтування другої умови – формування внутрішньої позитивної мотивації професійної готовності до взаємодії з РУБД – нами проаналізовано дослідження таких науковців: А. Бандури, С. Рубінштейна, В. Ковальова, А. Реана, С. Занюка, Г. Мюрея, К. Левіна й інших. Праці провідних педагогів-науковців дозволили нам охарактеризувати поняття «мотив» та «мотивація», окреслити особливості професійної мотивації педагогів.

Загальним у розумінні поняття «мотив» є визнання його внутрішнього походження, спрямо-

ваності на досягнення певної мети, того, що він є безпосереднім предметом задоволення потреб людини. Конкретні форми діяльності або поведінки людини визначаються мотивами, які утворюють певну систему.

Мотивація до педагогічної діяльності посідає основне місце у структурі діяльності особистості майбутнього вихователя і є одним з основних понять, яке вживають для пояснення рушійних сил, мотивів для здобуття професії. У нашому дослідженні за основу обрано загальне визначення «мотивації», що являє собою систему мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки [4].

На думку О. Сороки, позитивна мотивація – це спеціально організовані дії викладача в умовах вищого навчального закладу, що спонукають студентів діяти, формують інтерес, водночас супроводжуються позитивними емоціями і переживаннями [9, с. 212]. Її створення передбачає спрямованість на формування комплексу мотивів: пізнавальних, соціальних і мотивів досягнень.

Тому розвиток внутрішньої позитивної мотивації майбутніх вихователів до взаємодії з РУБД є необхідною умовою формування їхньої професійної компетентності, а позитивна мотивація до взаємодії є складовою частиною їхньої готовності до професійної діяльності.

Не менш важливою є третя педагогічна умова формування професійної майстерності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Забезпечення науково-методичного супроводу професійної підготовки майбутніх вихователів до використання ефективних форм, методів, прин-

ципів педагогічної взаємодії з РУБД є одним з основних завдань закладів вищої освіти. Науково-методичний супровід являє собою сукупність різноманітних форм, технологій, підходів, процедур, заходів, що забезпечують допомогу педагогічним та іншим працівникам у подоланні труднощів протягом професійної діяльності. Науковці визначають також і функції даної діяльності: навчальна, консультативна, психотерапевтична, адаптаційна та коригувальна [6].

Визначаючи характерні особливості четвертої організаційно-педагогічної умови – залучення студентів до врегулювання проблемних педагогічних ситуацій, які дають змогу розвивати вміння та навички педагогічної взаємодії з РУБД, нами проаналізовано поняття «проблемні педагогічні ситуації», в основі якого лежить ситуаційний метод навчання (кейс-стаді (case-study), метод кейсів, метод інциденту). Даний метод базується на розробленні, з урахуванням певних правил, моделі конкретної ситуації, яка має місце в реальному житті і відображає той комплекс знань і практичних навичок, який студенти мають отримати [3].

Основними критеріями для визначення ефективності ситуаційних вправ, на думку розробників ситуаційної методики, є такі: педагогічна користь; провокування конфліктів; необхідність вирішувати; можливість узагальнення; лаконічність [8, с. 123–129].

Цей метод дозволяє оцінити педагогічні здібності студента на основі того, яке рішення він знайде з низки описаних у педагогічній ситуації. Основна перевага застосування проблемних педагогічних ситуацій полягає в тому, що вони найбільш цілісно і системно відображають реальність, те середовище, у якому педагогу необхідно активно діяти: аналізувати, робити висновки, ухвалювати рішення, розв'язувати справжні, а не вигадані професійні завдання. Отже, процес навчання і майбутня професійна діяльність стають максимально наближеними, оскільки потребують виконання однакових професійних дій в умовах, схожих по своїй природі [2].

На нашу думку, найефективнішим методом підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з РУБД є проблемні педагогічні ситуації. Вони дають змогу структурувати мислення студентів, виробляти власну, педагогічно доцільну модель поведінки у процесі взаємодії з родинами вихованців, формують готовність до розв'язання нових професійних завдань тощо.

Варіативність форм, методів та засобів підготовки майбутніх вихователів з урахуванням рівня знань студентів та їхніх потенційних запитів є п'ятою організаційно-педагогічною умовою підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з РУБД. Науковцями доведено, що використання різноманітних форм, методів та засобів організації

навчальної діяльності студентів має низку переваг: розвиток цікавості студентів до навчальної діяльності; підвищення загальнокультурного рівня студентів; формування комунікативної культури під час роботи на заняттях і в ситуаціях, наближених до життєвого досвіду студентів; розвиток активності, самостійності, емоційно-вольової сфери, творчих здібностей, особистісних якостей студентів.

Варто зауважити, що впровадження педагогічних умов ми розглядаємо як спеціально сконструйований процес, який слугує основою реалізації розробленої нами моделі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до взаємодії з РУБД з метою виявлення її ефективності [11].

Що стосується організаційних засад, то для того, щоби забезпечити реалізацію виокремлених умов майбутніх вихователів до взаємодії з РУБД, на нашу думку, варто дотримуватися таких принципів їх упровадження: цілеспрямованості, систематичності, практичної значущості, варіативності та доцільності.

Висновки і пропозиції. Отже, організаційно-педагогічні умови є важливим чинником готовності майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій. Вони впливають на змістовий і процесуальний аспекти освітнього процесу, сприяють належній реалізації дидактичних закономірностей і принципів навчання, ефективному функціонуванню та розбудові освітньої системи, гарантують високу якість підготовки і всебічний розвиток особистісних якостей майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Під організаційно-педагогічними умовами підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій ми розуміємо комплекс засобів та заходів педагогічного впливу на процес професійної підготовки фахівців, які визначаються як чинники ефективності даного явища.

Теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічних умов, що мають забезпечити формування професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до взаємодії з РУБД, створило передумови для їх упровадження у процесі проведення формувального етапу експерименту.

Список використаної літератури:

1. Бабанский Ю. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований. Москва : Педагогика, 1982. 192 с.
2. Барабаш О. Педагогічні ситуації як елемент технології розвивального навчання учителів у післядипломній освіті. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2014. II (14). Issue 27.

3. Галузинський В., Євтух М. Педагогіка: теорія та історія. Київ : Вища школа, 1995. 237 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
5. Гуцан Т. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів економіки до профільного навчання старшокласників. *Україна наукова* : матеріали П'ятої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. URL: <http://intkonf.org/gutsan-tg-pedagogichni-umovi-formuvannya-gotovnostimaybutnih-vchiteliv-ekonomiki-do-profilnogo-navchannya-starshoklasnikov>.
6. Зайченко О., Островерхова Н., Даниленко Л. Теорія і практика управлінської діяльності районного відділу освіти : монографія. Київ : ВПЦ Техпрінт, 2000. 352 с.
7. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія / Г. Беленька та ін. ; за заг. ред. І. Загарницької. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 310 с.
8. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / упор. О. Сидоренко, В. Чуба. Київ : Центр інновацій та розвитку, 2001. 256 с.
9. Сорока О. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання арт-терапевтичних технологій : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2016. 534 с.
10. Тверезовська Н., Філіппова Л. Сутність та зміст поняття «педагогічні умови». *Нова педагогічна думка*. 2009. № 3. С. 90–92.
11. Удот В. Обґрунтування структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до взаємодії з родинами учасників бойових дій. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : науковий журнал / гол. ред. А. Сбруєва. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2018. № 9(83). С. 315–326.
12. Чалій Л. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луцьк, 2017. 290 с.

Udot V. Organizational and pedagogical conditions of future preschool teachers readiness to interact with the combatants families

The article analyzes the scientific approaches to the definition of the concepts of “pedagogical conditions”. The use of the notion “organizational and pedagogical conditions” is substantiated. It was established that in order to ensure continuity and integral preparation of future preschool teachers, it is necessary to carry out a number of organizational measures that would allow the unification of the activities of educators and families (parents) for the common goal – the harmoniously developed personality of the pre-school child.

The author defines the organizational and pedagogical conditions of the studied process: organizational and pedagogical conditions for the preparation of future educators for interaction with the combatants' families is a set of tools for measures of pedagogical influence on the process of professional training of specialists, which are defined as factors of the efficiency of this phenomenon. The organizational and pedagogical conditions of preparation of future educators for interaction with the combatants' families are singled out. Among them: the integrity, systematic training of future specialists; formation of internal positive motivation of professional readiness for interaction with families of combatants; provision of scientific and methodological support for the training of future educators for the use of effective forms, methods, principles of pedagogical interaction; involvement of students in solving problematic pedagogical situations, which enable to develop pedagogical skills and skills; variability of forms, methods and means of training future educators, taking into account the level of knowledge of students and their potential queries.

The study determined that the main and priority objectives of providing vocational training are organizational conditions. It is proved that the organizational and pedagogical conditions reflect the systemicity in execution, continuity and interdependence among themselves, ensuring the effective functioning and development of the process of professional training. The content and features of the implementation of these conditions are theoretically substantiated.

Key words: *preschool teacher, organizational and pedagogical conditions, pedagogical conditions, professional training, combatants' family.*